

вимір пропаганди спирається на думку, що існує лише одна людина, яка здатна утримати Росію, захистити її, та без якої вона в принципі може припинити своє існування – це діючий президент.

У зовнішньополітичному вимірі завданням російської пропаганди є активне вербування населення до рядів прихильників «руського миру» з метою використання їх для дестабілізації внутрішньополітичної ситуації в країнах, які є об'єктом зацікавленості російського керівництва.

Таким чином можна стверджувати, що пропаганда відіграє ключову роль в умовах гібридної війни. В якості основної мети пропагандистів постає послаблення моральних сил та ідейних позицій супротивника. У той час, як над посиленням власних позицій ведеться синхронна та безперервна робота із забезпечення впливу на суспільну свідомість про безпомилковість та безальтернативність дій влади у ситуації, що склалася. Своєчасна потужна інформаційна кампанія, проведена на успішному рівні, здатна підтримувати стратегічні цілі, впливаючи на можливість супротивника приймати ефективні рішення. Більшість специфічних принципів пропаганди в умовах гібридної війни отримали відображення в сучасній російсько-українській війні.

Список використаних джерел

1. Bernays E. L. *Propaganda*. New York : Ig Publishing, 2004. 220 p.
2. Ponsonby A. *Falsehood in War-Time: Containing an Assortment of Lies Circulated Throughout the Nations During the Great War*. Whitefish (MT) : Kessinger Publishing, LLC, 2010. 190 p.
3. Barovska A. *Information challenges of the hybrid warfare: content, channels, counteraction mechanisms: an analytical report*. Kyiv: NISD, 2016. URL: http://old2.niss.gov.ua/public/File/2016_nauk_anal_rozrob/inform_vukluku.pdf8.Zholtikova (last accessed: 12.11.2022).

УДК 327.5:327.2:327:355.48

Мельник Я.О., аспірант,
Чальцева О.М., д. політ. н.,
доцент, професор кафедри
політології та державного
управління

ФОРМУВАННЯ НОВОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ЯК РЕАКЦІЯ НА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКУ ВІЙНУ

Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року стало відправною точкою змін світового порядку. Попри існуючу конфліктність в міждержавних відносинах після утворення Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин і найбільшу конфліктогенність в ній РФ – до цієї дати не було навіть збройних конфліктів в таких масштабах. Звісно, що виникаючі конфлікти накопичувались, збільшувались або «заморожувались», а потім відновлювались, переходили із політико-дипломатичних площин у військові, але ніякі їх види, кількість та масштаби не провокували реакцію у вигляді зламу існуючої системи міжнародних відносин.

Акт повномасштабної агресії, який також накопичувався ще з часів анексії Автономної Республіки Крим і тимчасової окупації деяких території Донецької та Луганської областей в 2014 році, поставив питання про ефективність існування чинної системи, яка не змогла ні попередити ні вирішити такий масштабний конфлікт й велику кількість менших. Під впливом таких факторів завжди змінювалась система міжнародних відносин, але лише адаптуючись під нові реалії чинними правилами. Події ж цього року впливають на її якісну зміну, саме ставлячи завдання світовій спільноті до пошуку нових міжнародних правил, які відповідатимуть геополітичним реаліям та здатні будуть врегульовувати конфлікти не допускаючи їх переростання у військові в подібних масштабах. Головним чином необхідні зміни в умовах та гарантіях світової безпеки.

Основною метою даного дослідження є визначити економічну нерівність держав як чинник конфліктів та довести, що система міжнародних відносин потребує ґрунтовних реформ або ж своєї нової версії внаслідок дій РФ, які створили дихотомію в самій системі, де Росія керується правилами XIX ст, а інший світ – сучасними. Адже така розбіжність між найвпливовішими державами світу породжує необхідність змін такої системи.

Проблеми глобальної нерівності держав досліджували представники теорії міжнародних відносин неомарксистської парадигми: І. Валлерстайн, Дж. Модельскі, В. Томпсон, П. Тейлор та Дж. Гольдстайн. Неоліберальної парадигми, такі як Ф. Хайек, М. Фрідмен, В. Ойкен, Л. Ерхард та М. Алле. А також представники неореалістичної парадигми: К. Уолц, Б. Бузан та М. Мозафарі.

Офіційно на теперішній час зафіксовано 13 збройних конфліктів, участь в яких брала РФ в різних статусах. Серед них статуси: «миротворця», безпосередньої участі, а також «відсутності». Останній застосовувався по відношенню до України, коли була здійснена анексія кримського півострова і окупація певних територій Донецької та Луганської областей [1]. З часом почали з'являтися обережні зізнання про наявність «російських миротворчих сил», а після визнання державою-агресором так званих «ЛНР» та «ДНР» 21 лютого цього року наступного дня її парламент дозволив президенту Росії розміщати війська на цих територіях, що передувало вторгненню 24 лютого.

Таким чином відбувався довгий, але планомірний процес визнання присутності військ ворожої держави, який завершився навіть не в день повномасштабного вторгнення, коли було направлено нові війська, а 5 жовтня коли набрали чинності «закони» про «приєднання до складу РФ» Херсонської, Запорізької, Донецької та Луганської областей. Росія провела анексію чотирьох областей за тими ж лекалами, що і АРК в 2014 з використанням псевдореферендумів і власних військ, що знаменувало кінець російського міфу про те, що «їх там немає». Тепер вони «завжди там були» [2].

Всі військові конфлікти за участі та через РФ носили гібридний характер. Військовий історик Петер Р. Мансоор, визначає гібридну війну як «конфлікт, що передбачає поєднання конвенційних військових сил і нерегулярних сил (партизан, повстанців та терористів), які можуть бути державними чи недержавними акторами, які діють заради досягнення загальної політичної мети». З цієї точки зору, гібридна війна, очевидно, не є чимось новим [3, с. 55]. На підставі даного визначення, можемо стверджувати, що вона і застосовується Росією в Україні ще з 2014 року і по теперішній момент.

Ці події, особливо ті, які відбуваються на території України, яскраво ілюструють неспроможність положень міжнародного права та нездатність міжнародних інститутів вплинути на їх дотримання. Одна держава, яка використовує привілейований статус у світі згідно ч. 1 ст. 23 Статуту ООН в якій РФ не існує [4], який толерується провідними державами, вчиняє повторювані акти порушень фундаментальних формальних й неформальних норм міжнародних відносин. Допоки загалом ситуація не геополітичній арені більш-менш була контрольованою – Росії давали можливість вчиняти все, що в її національних інтересах, шляхом звичайної бездіяльності щодо попередження чи припинення вчинюваних злочинів. Але ці акти накопичувались, збільшували кількість міжнародних державних злочинів та спричиняли кризи як регіонального так і світового характеру. Рано чи пізно безкінечне толерування таких порушень призвело б до краху чинної системи світопорядку і розкрило б безліч прогалин та помилок, що невпинно приводило до чергового міжнародного системного колапсу під час якого способи існування визначалися б хаотично і питання про легальну чи нелегальну діяльність не стояло би. Що й відбулось. Спроби врегулювати чинну геополітичну кризу при умові, що її можна було тільки попередити шляхом дотримання міжнародних норм, призводить лише до її загострення і умовного існування міжнародних інститутів.

Двома проблемами, які перешкоджають ефективному функціонуванню міжнародних інститутів, є національні інтереси держав та економічна перевага одних над іншими. Простим прикладом будуть США та їх участь в багатьох організаціях, головним чином в ООН. В 2005 році Дж. Болтон, представник США в ООН 2005-2006 років, вніс понад 100 поправок до Підсумкового документа Всесвітнього саміту держав-членів ООН в Нью-Йорку 2005 року,

що врешті – решт призвело до усунення рішень щодо всіх ключових та спірних питань. Власне, цією діяльністю США продемонстрували, що їх не стільки хвилює внутрішнє реформування ООН, як те, щоб ООН більше прислухалася і сприймала позицію США. Власне, Вашингтон отримав ідеологічну перемогу, оскільки саміт став лише відправною точкою змін, а не кульмінацією всього процесу реформування. Йому також належать такі вислови: «В ідеалі ми нічого не повинні платити ООН» чи «якщо в установи ООН в Нью-Йорку знести десять поверхів, не буде жодної різниці». [5, с. 126]. Цей відрізок часу діяльності США по відношенню до ООН показує, з-поміж спроб реформувати її відповідно до тодішніх реалій, зверхнє ставлення однієї держави до інших та намагання зробити найбільшу організацію світу філією Білого Дому. Проте, в контексті появи нових реалій внаслідок діяльності Росії, необхідно зазначити відсутність будь-якого обговорення щодо нелегального статусу РФ в ООН, а значить такий стан речей відповідав націнтересам Сполучених Штатів.

Саме ієрархічність міждержавних відносин за рахунок економічного дисбалансу зумовлює спроможність в одних держав порушувати формальні й неформальні правила світового співіснування, а у інших – не спроможність попередити чи вирішити конфлікт на свою користь.

Роблячи висновок із вищесказаного, можна зазначити наступне. Сформований черговий виклик усьому світу для пошуку нових форм співіснування, які мають в першу чергу передбачати нові умови й гарантії світової безпеки. Чинна система міжнародних відносин виявилась неспроможною у виконанні своїх головних функцій, а ієрархічність в міжнародних відносинах, яка формується станом економіки держав – є чинником конфліктів та неможливістю держав нижчої ієрархії відстояти порушені національні інтереси та суверенітет. Інфорсером нових змін стала РФ, яка накопичувала багато конфліктів за часи своєї незалежності після розпаду СРСР, і спровокувала наймасштабніший конфлікт з часів Другої Світової Війни, який унеможливив подальше ігнорування давно існуючих проблем світової безпеки.

Список використаних джерел

1. Збройні конфлікти за участю росії з 1991 року до повномасштабного вторгнення в Україну. Центр протидії дезінформації при РНБО України. URL: https://cpd.gov.ua/main/czpd_analizuye-6/ (дата звернення 01.11.2022).
2. Путін підписав закони про «приєднання» тимчасово окупованих територій України до Росії. Суспільне мовлення України. URL: <https://suspilne.media/288682-putin-pidpisav-zakon-pro-priednanna-timcasovo-okupovanih-teritorij-ukraini-do-rosii/> (дата звернення 03.11.2022).
3. Міщук А. О. Технології і методи гібридних конфліктів у світі: дис. ... магістр. Київ, 2021. 93 с.
4. Статут ООН. Сан Франциско, 26 червня 1945 року. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf (дата звернення 04.11.2022).

5. Іваницька О. П. Проблеми й шляхи трансформації ООН в контексті російсько-української війни. *Політичне життя*. Вінниця, 2022. № 3. С. 120-132. DOI: 10.31558/2519-2949.2022.3.15.

УДК 321.01:327.001.73

*Наталіна Н.О., к.політ.н., доцент
кафедри журналістики та соціальних
комунікацій*

КАТЕГОРІЯ БЕЗСУБ'ЄКТНОСТІ У СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

Зростання впливу неінституціалізованих акторів, розвиток мережевого суспільства, нові цифрові технології та медіатизована комунікація створюють дедалі більш неспокійний світ, в якому події змінюються дуже мінливо і непослідовно. Цей новий світопорядок (або перехід до нього) у науковому дискурсі оцінюється як турбулентний, потоковий та поліцентричний. Агресивне повномасштабне вторгнення Росії в Україну у лютому 2022 року актуалізувало наукові дискусії щодо характеристик такого світопорядку та пошуку відповіді на споконвічне питання, хто ж рухає цей світ вперед. Цей пошук ускладнюється великою кількістю псевдонаукових та конспірологічних теорій, за допомогою яких окремі держави та політичні гравці прагнуть легітимізувати своє право на володарювання. Разом з тим, саме національні держави чи їх об'єднання, як і професійні еліти та лідери у сучасному світопорядку поступаються владою та впливом окремим локальним територіям, неурядовим організаціям, масовим протестним рухам, горизонтальним децентралізованим мережам тощо. Змінюється сама сутність влади та політичної суб'єктності, і цей процес потребує наукового осмислення.

Під *політичним суб'єктом* розуміється агент результативних політичних рішень і дій, який здатний модернізувати політичний простір, формувати колективні смисли і цінності, інституціоналізувати процеси, конструювати соціальну реальність. Основними критеріями політичної суб'єктності є не тільки інтенція до політичної дії та наявність відповідних ресурсів, а й результативність таких дій, їх здатність викликати політичні зміни. Авторська гіпотеза полягає в тому, що при наявності у політичному просторі політичних суб'єктів (інститути, групи інтересів, індивіди), їх вплив на трансформацію політичного простору має узгоджуватися з внутрішніми властивостями даної системи, та носить випадковий і непрогнозований характер. Відповідно, формування нового світопорядку, як нелінійний та нерівноважний процес, характеризується трендом *безсуб'єктності*